

קול צופיך

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֵה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי
הַרְבַּ מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

מטות-מסעי - תשנ"ט - מאת מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֵה"ג מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

מצוי כמו שכתוב (תהלים צ"א) "מדבר באופל יהלוך מקטב ישוד צהרים". (ועיין פסחים קיא:).

ובמדרש יש מחלוקת מתי הסכנה מצויה. יש אומרים משעה שישית (שזו שעת צהרים) עד שעה תשיעית (למשך שלוש שעות) ויש אומרים משעה רביעית מתחילה הסכנה. (שעתים לפני חצות היום) וכתב בשו"ע סימן תקנא סעיף יח להחמיר כמו שתי השיטות: "צריך לזהר מ"י בתמוז עד ט' באב שלא לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות (משום שבהם קטב מרירי שולט); ולא יכו התלמידים בימים ההם".

וכתוב עוד במדרש ש"קטב" זה "אינו מהלך לא בחמה ולא בצל, אלא בצל הסמוך לחמה". (בין המצרים) ולכן צריך לזהר במיוחד במקומות אלו (עיין כ"ח שם ס"ק רכ"ז ומש"ב שם ס"ק ק"ב). מדרש זה הובא להלכה ללמדנו עד כמה הסכנה מצויה בימים אלו.

שלושה טעמים למנהגי הצער בשלושת השבועות

בטור (סימן תקנא) שואל מה הטעם לימי הצער בין המצרים; ובדבריו: גרסינן בירושלמי מה יש ביניהם בין י"ז בתמוז לט"ב כ"א יום;

ועונה הירושלמי שיש לכך שתי סיבות: (=2 א) שזה הזמן משהובקעה העיר עד שחרב הבית. (=2 ב) ויש אומרים כנגד שלשה שבועים שהתענה דניאל. על חורבן ירושלים שנאמר (בדניאל פרק ז') "בימים ההם אני דניאל הייתי מתאבל שלשה שבועים ימים: לחם חמדות לא אכלתי, ובשר ויין לא בא אל פי, וסוך לא סכתי עד מלאת שלשת שבועים ימים".

וכתב ה"כלבו" שאחד מחמשה דברים קשים שארעו בי"ז בתמוז הוא בטול התמיד. ולכן בשלושת שבועות אלו ש"בוטל התמיד" ומימלא בוטלו הנסכים, אין לאכול בהם בשר ואין לשתות יין.

ואם כן יש שלושה טעמים לדיני אבלות בשלושת השבועות. (=2 א) שזה הזמן משהובקעה העיר עד שחרב הבית. (=2 ב) כנגד שלשת השבועות שהתענה דניאל על חרבן הבית. (=2 ג) שבטל התמיד ובוטל ניסוך היין. והנ"מ אם אסורים או יש להחמיר גם ברחיצה וכן בשבת (עיין שם בט"ז ס"ק י"ז).

בשר ויין

בשולחן ערוך (סימן תקנא סעיף טז): "יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו (שחל בה ט' באב); ויש שמוסיפין מראש חודש עד התענית, ויש שמוסיפין מ"ז בתמוז.

בסעיף ט"ז כתוב "ויש מתעניין מ"ז בתמוז עד ט"ב". והכוונה לצום ביום ובלילה אוכלים (ועיין שם בבאור הגר"א ס"ק נ"ה) ובסעיף ד' מובא באמרי שתספורת מחמירים מים י"ז בתמוז. וכן נהג האר"י ז"ל (עיין בכה"ח ס"ק פ' ועיין לספר ברית כהונה אות כ' מערכת בין המצרים (מנהגי ג'רבא) וכן נהגו חלק ניכר מיהדות מרוקו).

הט"ז מביא בשם הב"ח שמי שנדר לא לאכול בשר ויין בשלושת השבועות אסור לו לאכול בשר ויין גם בשבת. ומביא שכתב הב"ח שזה דוקא מי שקיבל עליו בפירוש שלא לאכול אז אסור לו לאכול בשבת, אבל האומר בסתם מ"ז בתמוז עד תשעה באב אינו אוכל בשר ויין אין איסור לאכול בשבת כי הוא קיבל כמו שנהגו, ולא נהגו לאסור אכילת בשר בשבת "ובנדרים הולכים אחר כוונות הנודר, ובשבת אין נוהגים חומרא". ולכן מותר בשבת אלא אם כן קיבל בפירוש גם על שבת (ועיין מג"א ס"ק כ"ז).

ולמעשה בימינו לא נהגו בחומרא זו של איסור בשר ויין כי אין בנו כח לכך. אלא רק בתשעת הימים עד י' באב צהרים. לשו"ע אסור רק ממוצאי ר"ח ולרמ"א אסור מר"ח עצמו וכן לא מחמירים לצום אפילו לפרושים. שהחיינו

כתוב בשו"ע (סימן תקנא סעיף יז): "טוב לזהר מלומר "שהחיינו" בין המצרים על פרי או על מלבוש, אבל על פדיון הבן אומר, ולא יחמיץ המצוה (וכן בפרי שלא ימצא אחר ט' באב, ומותר לברך ולאכול בין המצרים)".

בשו"ע לא חילק בין שבת לחול ובשניהם אסור לברך "שהחיינו". גם האר"י כתב שבשבת אסור לברך "שהחיינו".

המג"א אומר שסיבת האיסור היא משום שזה זמן פורענות ולא משום אבלות שאם היה אסור רק מטעם אבלות היה מותר לברך בשבת כמו שמותר לאבל לברך "שהחיינו" על אוכל.

השיעור לעילוי נשמת : מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֵה"ג מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פרשת השבוע : מטות-מסעי

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשנ"ט.

בן המצרים

בגוים אין מנוח

במגילת איכה כותב ירמיהו: "גלתה יהודה מעני ומרב עבדה היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח כל רדפיה השיגוה בין המצרים"

מסביר רש"י: היא ישבה בגוים - ובמקום שגלתה וישבה שם לא מצאה מנוח" ואכן בגמרא מובא שמאז שגלו ישראל מעל אדמתם מציקים הגוים לבני ישראל בכל מקום שהם נמצאים. "היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח" ודבר זה הוא עצה טובה שיעץ ה' על ישראל כדי שלא יחשבו את חו"ל כארץ ישראל ויזדרזו לעזוב את חו"ל ולעלות לארץ ישראל.

בין המצרים - זמן תשובה

"כל רודפיה השיגוה בין המצרים" מסביר רש"י: "גבולים של שדה וכו'. ומדרש אגדה בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב" בין י"ז בתמוז שבו הובקעה העיר לתשעה באב שבו נחרבה. ובירמיהו (פרק לט פסוק א) כתוב: "בשנה התשעית לצדקיהו מלך יהודה בחדש העשירי בא נבוכדראצר מלך בבל וכל חילו אל ירושלים ויצרו עליה: בעשתי עשרה שנה לצדקיהו בחדש הרביעי בתשעה לחדש הבקעה העיר"

כשנתים וחצי היה מצור על ירושלים ולא חזרו בתשובה. וגם מאז שהובקעה העיר עד שנחרב הבית עברו שלשה שבועות, ואע"פ שהחומות היו קרובות לבית המקדש מהלך כמה דקות - לא הצליח האויב להתקרב למקום המקדש, והיתה לבני ירושלים שהות בזמן מצוקה זה להתעורר לחשוב על חזרה בתשובה ולא עשו כן. וכן בבית שני היה המצור על ירושלים מניסן ועד תמוז (תפארת ישראל סוף תענית). וב"י בתמוז הובקעה העיר ובתשעה באב נחרב הבית. גם היתה להם שהות לחזור בהם ולא חזרו.

התיקון לזה בימינו הוא ההתעוררות בתשובה בימים אלו, וכמו שכותב הרמב"ם (בהלכות תעניות פרק ה הלכה א): "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר (ויקרא כ"ו) והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו'"

תשובה בימים אלו גם למי שחוטא להכעיס

הרוצה לחטוא לא יעזור לו כל מוסר וכל תענית. וכך מסביר המלבי"ם על המובא בהפטרות מירמיהו פרק ב כג "פרא למד מדבר באות נפשו נפשה שאפה רוח, תאנתה מי ישיבנה. כל מבקשה לא ייעפו, בחדשה ימצאוה".

ומסביר המלבי"ם שיש שני סוגי חוטאים. יש אחד שגונב כי הוא רעב ויש שגונב כי אוהב לגנוב. מי שגונב אע"פ שיש לו, לא יעזור אם תתן לו כסף כיון שהוא אוהב לגנוב. כי אדם זה בטבעו הוא רע. פרא שיש לו שאיפה להסתובב לא עושה כן כדי לחפש עשב, אם תתן לו עשב זה לא ימנע אותו מלהסתובב אם רצונו להסתובב. בשעת מצוקה "בחדשה" ימצאו את הפרא הזה. ולכן ידע אדם שזה הזמן לתשובה גם לאלה החוטאים להכעיס.

ומאידך "בחדשה ימצאוה" זה החודש הזה שבו אפשר למצוא את האדם אם יש עליו קיטרוג, ולכן צריך במיוחד בתקופה זו זהירות רבה כי השטן מקטרג בשעת סכנה. כך היה בבית ראשון ושני. ואע"פ שדור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו. אנו אומרים להקב"ה שכבר חונכנו וסבלנו די והותר. ואין צורך ליסרנו עוד.

ימי סכנה

באיכה רבה פרשה א כתוב: "כל רודפיה השיגוה =2= בין המצרים - ביומן דעקא=1. שהם משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב, שבהם "קטב מרירי"

קול צופיך

מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי
הַרְב מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

מטות-מסעי - תשנ"ט - מאת מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

מגיע לבית המקדש או לירושלים היו אומרים לו: קרע בגדיך! ובא ושאל את ר' חייא בר אבון אם כל פעם כשאבוא לירושלים אני אקרע בגדי? אם כן לא נבוא אני וחברי לירושלים? וענו לו שאם הוא ראה בית המקדש וחזר וראה את המקום תוך שלושים יום - לא צריך לקרוע.

וכך נפסק בשולחן ערוך (סימן תקסא בסעיף ב): "הרואה ירושלים בחורבנה, אומר: 'ציון היתה מדבר שממה'; וכשרואה בית המקדש, אומר: 'בית קדשינו ותפארתנו אשר הללך בו אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה', וקורע.

ובסעיף ה: "היה הולך ובא לירושלים, הולך ובא תוך ל' יום, אינו קורע קרע אחר; ואם לאחר ל' יום, חוזר וקורע (והוא הדין בערי יהודה ובמקדש). ועד כמה חמור ענין זה נראה מההלכה הבאה שקרעים אלו אינם כמו כל קרעים שבסעיף ד' שם כתוב: "כל הקרעים האלו בידו ומעומד, וקורע כל כסותו שעליו עד שיגלה את לבו, ואינו מאחה קרעים אלו לעולם; אבל רשאי לשלל, למלך, ללקטן ולתופרן כמין סולמות".

קריעה על מקום המקדש

כשברא הרמב"ן לירושלים בפעם הראשונה וראה את חורבן ירושלים ובית המקדש אמר מזמור לאסף ופסוקים רבים של צער ובכה והתאונן על חורבן ירושלים. וכך ראוי לעשות לכל מי שחורבן בית המקדש כואב לו.

וכתוב עוד שהרואה שערי רחמים "באב אל רחמה" יאמר "טבעו בארץ שעריה" וכו'.

וכשרואה את הכיפה היא כיפת הסלע, המצופה כיום בהב. ולדעת הרמ"ט צריך לראות את קרקעית העזרה. על מקום המקדש יאמר "וכל מחמדניו היו לחרבה" ויבכה ויתאונן ויזמור לאסף באו גויים בחלתך".

אומר הכפתור ופרח שראוי שיום שראה פעם ראשונה החורבן יקבע אותו יום שלא לאכול באותו יום בשר ויין. "כיום שבא לירושלים" וכן נהג הרמב"ם שקיבל על עצמו שזרעו זרעו כולם יצומו באותו יום, ולמחרת קבע יום טוב על שזכה לבוא ולראות ירושלים.

מה רואים בבית המקדש שצריכים לקרוע?

וכך נפסק בשולחן ערוך (סימן תקסא בסעיף ב): ומהיכן חייב לקרוע? מן הצופים; ואח"כ כשיראה המקדש קורע קרע אחר, וכל קריעה טפה; ואם בא דרך המדבר, שאז רואה המקדש תחלה, קורע על המקדש, טפה, ואח"כ כשיראה ירושלים מוסיף על קרע ראשון כל שהוא. הרב בעל פאת השולחן כתב שכשרואים את מסגד המצופה זהב צריך לקרוע כי שם מקום המקדש.

והרב טוקצינסקי כותב כי רק הרואה קרקע העזרה קורע. ויש שואלים עליו איך תראה מקום זה. ומנן תראה אותו? ואם כך תאמר שכך הלכה, אין להלכה זו קיום. לכן נפסקה הלכה שהרואה את הכיפה המצופה זהב - קורע כי מקובל לנו ששם מקום ק"ק ואבן השתיה. אמנם אם בא מכיון שער האשפות או מכיון השוק ולא ראה מקום המקדש אלא רק את הכותל - לא קורע. כיון שבו יש שכניה ואינו חרב - אין צריך לקרוע.

אם בא מרחוב הצמוד לחומה במכונית ולא רואה מקום המקדש - לא קורע. אם בא מרחוב היהודים או מכיון ישיבת פורת יוסף ויורד מהירידה בגלל ורואה מקום המקדש - קורע ומברך "ברוך דין האמת" ואומר "מזמור לאסף" ומשתחוה.

וזכרנו שהרה"ג רבי יעקב חי זריהן זצ"ל שהיה רב עיה"ק טבריה והיה זקן מופלא ות"ח גדול הגיע לירושלים ורצה לראות מקום המקדש אך היה קשה לו להגיע לכותל בגלל המדרגות והשבילים הצרים. הגיע לחלון ישיבת פורת יוסף שהיא נבנתה בכוונה שתהא מכוונת מול מקום המקדש. שכשרצה הנדבן יוסף שלום לבנות משהו בירושלים וחשב על אוניברסיטה וכד, אמר לו גאון עוזינו ותפארתנו הגאון האדיר רשבב"ג חכם רבי יוסף חיים זיע"א בעל הבן איש חי שיבנה ישיבה מול הכותל המערבי, מול בית המקדש. ובנה ישיבת פורת יוסף. למקום זה בא הרה"ג רבי יעקב חי זריהן ועמד וחיפש לראות מקום המקדש, ואנו בתור ילדי ירושלים הראנו לו המקום ואמר לנו

ואומר הגר"א שאיסור "שהחיינו" הוא חומרא יתירה. שהרי מי שמת אביו מברך "דיין האמת" ואם יש לו ירושה ויש לו אחים מעיקר הדין מברך "הטוב והמטיב". ואם אין לו אחים וירש לבד יברך "שהחיינו". ומכאן הוכחה שמותר לאבל לברך "שהחיינו". (וראוי להזכיר שכיום לא נהגו בברכה זו שנראית לאנשים תמוהה) (ועיין ברכות נ"ד ושו"ע סי' רכ"ג סעי' ב').

אמנם אפשר לדחות הוכחת הגר"א ולומר שאין הוכחה מאבל, כיון שאנו לא אוסרים בגלל אבלות אלא בגלל שהימים הללו הם לא ימים טובים לנו. "ימי עקא" וזה כולל גם את השבת.

ועוד סיבה למה אין הוכחה מברכת "שהחיינו" של אבל. שהרי גם לאבל אין היתר ללכת לקחת פרי חדש ולברך עליו שהחיינו ולאכול. כל מה שכתוב שם שכאשר באה לו ירושה יברך שהחיינו. שהרי אדם לא רוצה שימותו הוריו, הוא היה מותר על הירושה. הוא מוציא הוצאות כדי שיתרפאו הוריו. אלא כשמתו הוריו וירש הוא מברך "שהחיינו" על הירושה. אבל שאבל יביא פרי לברך שהחיינו זה לא. ולכן אין מכאן הוכחה לשלושת השבועות שמותר להביא פרי לברך "שהחיינו".

וכתב ט"ז (ס"ק י"ז) שמותר לברך שהחיינו על פרי חדש כל יום שמא ימות ולא יזכה לברך עליו. והקשה החת"ס (בסימן ק"ג) הרי יש לנו כלל שאין חוששים שמא מת אדם אלא שמא ימות, ולכן לזמן קרוב לא חיישינו. ומהו זמן קרוב? שבעה ימים ולכן בשבת מותר.

ואנו אומרים: אוי לאדם שמברך על פרי חדש שמא ימות מחר ויפסיד הברכה.

ולהלכה אם יש לו פרי חדש ישמרנו במקרה עד לאחר בין המצרים, ואם אי אפשר בכלל לשמור ותאב מאוד לפרי והפרי יתקלקל יברך.

תספורת

כתוב בשולחן ערוך (סימן תקנא סעיף ג): "שבוע שחל בו תשעה באב, אסורים לספר ולכבס".

וכתב הרמ"א: "ונוהגין להחמיר מתחלת ראש חודש לענין כיבוס, אבל תספורת נוהגים להחמיר מ"ז בתמוז".

הגר"י ז"ל החמיר כהרמ"א לא להסתפר מ"ז בתמוז. האשכנזים נהגו כמו הרמ"א כמובן. בגרבא ובכמה מקומות במרוקו וכן בהרבה מקומות אחרים של ספרדים נהגו בענין זה כמו הרמ"א וימשיכו במנהגם.

ובחור ישיבה הלומד במקום שנהגו להחמיר כרמ"א לא ישנה ממנהג המקום.

טיול ובריכה בשלושת השבועות

יש אומרים שאסור כיון שבימים אלו הובקעה העיר ואיך אפשר להתענג? ויש אומרים שמותר שאין להוסיף איסורים שלא אסרו חכמים.

יש מי שאומר שכל האיסור להתרחץ הוא רק בחמים, אך בקרים מותר. =2=למעשה: =1=צריך לזהר מללכת לבריכה כיון שזה זמן סכנה. אמנם בקייטנה וכד' שצריך להעסיק את הילדים שלא יסתובבו ברחובות - מותר. וצריך לפקוח את עיניו ולשים לב, וללכת למקום עם מציל, והאחראים על החופים ישימו שלשה מצילים במקום אחד.

לא יוצאים בימים הללו לטיול לשם תענוג. ואמנם אם רוצה ללכת לחופשה כיון שזה הזמן היחיד שיכול לקחת את ילדיו בחופשה או בגלל רפואה - יכול ללכת עד ר"ח אב ומר"ח ואילך לא הולכים כלל לבריכה עד י' באב (ראה רב פעלים ד' כ"ט).

ובדרך אגב יש להעיר שבזמן האחרון יש אנשים שרוצים לעשות מסחר על גבי הדתיים, לוקחים בריכה שבד"כ היא מעורבת, ועושים חצי יום לגברים וחצי יום לנשים. וצריך להזהר ממקום כזה שהאווירה שם טמאה. ואדם ידיר עצמו ממקומות כאלה וילך רק למקומות המקפידים על הפרדה כדן וכדת.

קריעה על חרבן בית המקדש בכל ימות השנה

בגמרא ירושלמי ברכות (שהובאה ברא"ש מו"ק פרק ג' סימן ס"ד) מובא מעשה בשמעון קמטרא שהיה מוביל אנשים ממקום למקום על חמורו. והיה לוקח אנשים לירושלים ולמקום המקדש ולכותל המערבי. וכל פעם שהיה

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

מטות-מסעי - תשנ"ט - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

הראב"ד חלק עליו וכתב "א"א לא נראה כן מן הגמרא (מיו"ק כ"ו) שהרי שנו בתוספתא (עי' גמי' שם מיו"ק כ"ו) לא השוה לאביו ולאמו אלא לאיחיו בלבד. אבל בכלי, כל הבגדים שעליו עד שיגלה את לבו, לא השוה, אבל שיקרע בחוץ לעיני העם גם לזה הושוה הנשיא בלבד".

עיקר המחלוקת שלהם האם הקורע על בית המקדש זה כמו הקורע על אביו ואימו לכל דבר או לא. לרמב"ם בכל דבר הושוה, ולראב"ד לא לכולם כיון שזו אבלות ישנה לפני 1931 שנה.

באבלות רגילה לגבי חול המועד יש מחלוקת בין השו"ע והרמ"א האם קורעים או לא. בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תקמז סעיף ו) כתב: "אין קורעין על המת בחול המועד, אלא לקרוביו שהם חייבים להתאבל עליו וכו'".

וכתב הרמ"א: ויש חולקים. ונהגו בני אשכנז שלא לקרוע במועד כי אם על אביו ואמו; ועל שאר המתים קורעים לאחר המועד. ונהגו להקל באבלות ולנהוג בזה כמו הרמ"א לקרוע רק על אב ואם (עיי' בכה"ח שם ס"ק ל' שכן מנהג ירושלים).

ומכיון שאבלות על בית המקדש לראב"ד כמו על אח ולא כמו על אביו ואימו, אם כן לא קורעים בחול המועד על בית המקדש. ואע"פ שיש לערער ולחלוק על קולא זו - כך נהגו. ועדיף שישתמשו בקולא זו בלבד, כדי שיבואו לירושלים ולעיר הקודש והמקדש.

ויהי רצון שיקוים בנו "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" כי אם נעשה משפט לא יהיה עלינו דין משמים ונזכה לגאולה ברחמים. כמו שראינו בפרשה הקודמת על פנחס שעשה דין למטה והשיב את חמת ה' מעל בני ישראל. וכמו שאומר המדרש (תנחומא משפטים סימן ד) "ר' אלעזר אמר אם יש דין למטה - אין דין למעלה, אם אין דין למעלה - יש דין למטה, כיצד? אם יעשו התחתונים דין - אין דין למעלה! לכך אמר הקב"ה: שמרו את המשפט מלמטה שלא תגרמו לי לעשות משפט מלמעלה".

ואם יהיה משפט של מעלה מי יעמוד לפני ה' במשפט? שבצדקה תיכווננו, בצדקה שלו בעשיית חסד ובצדקתו וחסדו של הקב"ה.

ולכן נתפלל "לירושלים עירך ברחמים תשוב".

קריעה על חבורן בית לחם ושאר ערי יהודה
בשו"ע (שם סעיף א') "הרואה ערי יהודה בחורבן אומר: ערי קדשך היו מדבר, וקורע. (ואינו חייב לקרוע אלא כשמגיע סמוך להם כמו מן הצופים לירושלים).

ומניין לומדים שקורעים על הרי יהודה.
במועד קטן (דף כו עמוד א'): "ערי יהודה מנלן? - דכתיב (ירמיהו מ"א) "ויבאו אנשים משכם משלו ומשמרון שמנים איש מגלחי זקן וקרעי בגדים ומתגודדים ומנחה ולבונה בידם להביא בית ה' הם באו להביא מנחה וכשראו את ערי יהודה חרבות קרעו את בגדיהם.
אמר רבי חלבו אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר: הרואה ערי יהודה בחורבן - אומר: (ישעיהו ס"ד) "ערי קדשך היו מדבר", וקורע. ירושלים בחורבנה - אומר: (ישעיהו ס"ד) "ציון מדבר היתה ירושלים שממה", וקורע. בית המקדש בחורבנו - אומר (ישעיהו ס"ד) "בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך אבתינו היה לשרפת אש וכל מחמדינו היה לחרבה", וקורע. קורע על מקדש ומוסוף על ירושלים. ורמינהו: אחד השומע ואחד הרואה, כיון שהגיע לצופים - קורע, וקורע על מקדש בפני עצמו ועל ירושלים בפני עצמה: - לא קשיא: הא - דפגע במקדש ברישא, הא - דפגע בירושלים ברישא. ובשו"ע כתב שלא מספיק רק קריעה אלא צריך גם לברך "ברוך דין האמת".

המנהג כיום

שואל הרב טוקצ'ניסקי ז"ל בספרו אר"י: "איני יודע למה לא קורעים על ערי יהודה שקרובים לירושלים?" ותיירץ שאולי לא יודעים גבולם האמיתי ולכן מספק לא קורעים. ועוד תירץ שאולי ראו קודם ירושלים וקרעו עליה ואחר כך רק צריך להוסיף ולא מוסיפים.

"מכל מלמדי השכלתי" ועלה ובא וראה וסגר עיניו. ואמר כל האמור לעיל וקרע בגדיו.

אנו שראינו אותו שאלנו את רבותינו למה אנחנו לא קורעים כמו שנהג הרב וכמו שכתוב בשו"ע?

וענו לנו שאנו שנוולדנו בירושלים רואים בית המקדש כל הזמן ואין לנו חיוב לקרוע אלא אם לא נראה אותו יותר משלושים יום. וכמו שמביא הרדב"ז (בתשובה חלק ב סימן תרמו) "ולענין הדר בירושלם ועברו עליו שלשים יום שלא ראה בית המקדש אם חייב לקרוע או לא? הדבר ברור אצלי שחייב לקרוע כשרואה אותה כהיא דגרסינן בירושלמי ר' שמעון קמטרי' שאל לרבי אבא כגון אנא דאנא חמר וסליקנא לירושלם בכל שעה מהו שאקרע אייל תוך שלשים יום אין אתה צריך לקרוע לאחר שלשים יום אתה צריך לקרוע ע"כ. וזכוותה אמרין גבי הרואה את הים הגדול ושאר הברכות שחייבו רז"ל לברך בתוך ל' יום אין צריך לברך אחר שלשים יום צריך. וכבר ידעת דקדושת בית המקדש עדיפא מקדושת ירושלם וא"כ כל שכן שצריך לקרוע. וכו' והילכך כיון שעברו עליו שלשים יום ולא ראה את המקדש בשעה שהוא רואה אותו מתחדש אצלו עגמת נפש יתירה וחיוב לקרוע. =2= וכתבתי כל זה אע"פ שהוא פשוט לפי שראיתי שאין העם נוהרים בזה ואתה תהיה מן הנוזהרים. =1= ואעפ"כ כתב החיד"א שלא נהגו כן (עיי' לכה"ח ס"ק כ"ו).

וכך כתב גם במשנה ברורה (סימן תשס"א ס"ק יז): "ומי שנוולד בירושלים אפילו הגדיל אלו צריך לברך, דבקטנותו פטור. וכשהגדיל אין צריך לברך דהא ראה אותן תוך ל' יום" (ועיי' מג"א ס"ק ו' וכה"ח ס"ק כ"ז).

ומדבריהם אתה למד שמי שלא ראה מקום המקדש שלושים יום, חייב לקרוע כשרואה מקום המקדש. וע"כ ישתדלו הדרים בארץ לבא לכותל מקום שנשארה שם השכינה לפחות פעם בחודש ואם יראו את מקום המקדש יעשו כדן.

תיירים

ובעיקר תיירים חייבים לקרוע בגדיהם. ואם הם חסים על בגדיהם ומחליפים חולצות בניהם כדי שיהיו חולצות שאולות - לא צריכים לקרוע. אך אין זו הדרך כי כל המאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה וכל המחפש קולות ותירוצים עלול להתקל בהם כשירצה לשמוח בשמחת ירושלים וכבר פעם אחת בא אלי תייר ושאל האם מותר לו ללבוש חולצה חד פעמית כשבא לירושלים, כדי לחסוך כסף שיקרע חולצה זוהר. ואמרתי לו שיחשוב על כך שבשעה שבא לירושלים ובוכה ומתאנח על חורבנה ואומר המזמורים שאמרנו לעיל, תצטרף תפילתו וזכירתו לתפילת כלל ישראל ויבוא משיח בזכותו. ואם מחפש קולות ואינו מצטער על חורבן הבית אזי כשיבוא המשיח ויראה אותו עומד מול מקום המקדש עם חולצה חד פעמית. מה יענה לו ומה יגיד?

הבנין והלך למקום שרואים את מקום המקדש ועשה שם כדן. אמנם לא חייב לילך עם חולצה חדשה, אך לא יתחכם בענין מקום מקדשנו. ורצוי לאנשי חסד להדפיס תפילת רמב"ן עם כל המזמורים והפסוקים והתפילות ולהניחם בכניסה לעיר העתיקה או במקום מפורסם אחר בירושלים.

ערב שבת

הרואה פעם ראשונה מקום בית המקדש בשבת ויום טוב - אינו צריך לקרוע כמוכן, ואם חזר וראה המקום פעם נוספת תוך שלושים - שוב אינו קורע. יש אנשים שבאים בערב שבת או בערב יו"ט או בחול המועד ולא קורעים ואחר כך כשרואים מקום המקדש פעם נוספת תוך שלושים יום לא קורעים כיון שכבר ראו אותו. ואע"פ שיש לחלוק עליהם אפשר להקל בכגון זה. (ועיי' להרימ"ט בספרו "ארץ ישראל" עמוד ע"א ובספרו עיר הקודש והמקדש פרק י"ז).

חול המועד

הרמב"ם בהלכות תעניות (פרק ה הלכה יז) כותב: "כל הקרעים האלו כולם בידו ומעומד וקורע כל כסות שעליו עד שיגלה את לבו, ואינו מאחה קרעים אלו לעולם, אבל רשאי הוא לשללן למללן ללקטן ולתפרן כמין סולמות". ובה לימד הרמב"ם שהקריעה על בית המקדש היא חמורה כמו קריעה על אב ואם. וכך פסק השו"ע שהוא לעיל.

קול צופיך

מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוֹבֵל הָא-לְקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

מטות-מסעי - תשנ"ט - מאת מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

השומע חדשות וביניהם יש קטעי שירה - מותר. והמחמיר על עצמו לכבות הרדיו בזמן הניגונים תבוא עליו ברכה. ובכלל זה המתקשר לחבירו וממתין בין העברת השיחה ושומע מנגינה אינו צריך לסגור הטלפון כיון שמנגינה זו אינה לתענוג אלא להנעים את ההמתנה. ואם רוצה להחמיר על עצמו יזכור בזמן זה חורבן ירושלים או יאמר איזה פסוק בענין זה.

וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בנחמתה. ואדם שאוהב ניגונים ובימים אלו לא שמע שירה אע"פ שאוהב, שומע רדיו מנגן וסוגר הרדיו, כשיבנה מקדש יתנו לו הלווים לשמוע שירי הקודש. אבל מי ששמע ברדיו בזמן הצער כשיבוא למקדש ישלחו אותו חזרה לרדיו. ומובא בדברי הרב חיים פאלג'י ז"ל שאסור למנגנים ללמוד שירים חדשים לחתן וכלה שינשאו אחרי תשעה באב, שהיה מנהגם לחבר שירים מיוחדים לכל חתן וכלה לפי שמם ועינים. ואמר להם שאסור ללמד השיר החדש הזה בשלשת השבועות.

ומי שאין לו מצב רוח טוב לא ישמע נגינה אלא יקרא תהילים וזוהר ויהיה לו שמחה בלב. ובכלל האיסור כל כלי נגינה והקלטה שזה בגדר "כל מיני כלי זמר". ואסור גם ביום וגם בלילה.

וכשיבוא משיח ובשעת גאולה יהפכו לימים טובים "והאמת והשלום אהבו" וי"ז בתמוז ותשעה באב יהיו יום טוב, והימים שביניהם יהיו גם ימי שמחה קצת לפי מידת הצער שנצטרנו ביניהם כעין חול המועד. ואפילו בעשרה באב מגיעה לנו עוד יום שמחה, כעין איסור חג או יום טוב שני של גלויות.

רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!
webmaster@harav.org לחו לנו בבקשה באמייל ל-
www.harav.org

ומביא כף החיים (סי' תקס"א ס"ק ג') משם חסד לאברהם סבו הגדול של הרב החיד"א שגר בחברון שהיא מערי יהודה שלא נהגו לקרוע. וכתב שמעתי בשם גדולים כיון שהיתה מערי מקלט לא נקראת ערי יהודה וכך מביא שערי תשובה וכתב החיד"א שהוא טעם קלוש וצריך לקרוע. ולכן הבא בכביש עוקף חברון לא קורע כי לא רואים את בית לחם. והרואה קרית ארבע אינו צריך לקרוע אלא לשמוח כיון שמיושבת יהודים. ומדין שמועה רעה היו צריכים לקרוע בעת מסירת חלק מחברון לרשות אחרת.

בית לחם

כשפינו בית לחם שהיא ודאי מערי יהודה. אמרתי לאנשים שמהדין צריך לקרוע על כך כיון שאינה בשליטתנו וחיילים העומדים בגבול צריכים לקרוע בגדיהם שרואים שליטת הגוים בארץ ישראל. והיה רב אחד שאמר שאין צריך לקרוע כיון שיש לנו שליטה בהם ויכולים לחפש מכוניות וכד', וטעה. כיון שכיום לצערנו אין שום שליטה בשטחי ארץ ישראל שמסרו לחרפה לנכרים. ועוד זה שמועות רעות. והיה שם בשעת הפינוי קצין ירא שמים שהיה אחראי על המקום, וחשש שיעמידו אותו לדין על השחתת בגדי צבא. וקנה חולצה מכספו וקרע אותה בשעת הפינוי וצילמו אותו צלמים רבים אך הצנזורה החרימה התמונות מחשש מה. אבל בגנזך של דובר צה"ל הם נמצאים. ובעזרת ה' כשנחזור לבית לחם נשים את התמונה הזאת בשלט שידעו כי מהצער תבוא הגאולה.

מה נקרא חורבן?

אומר הבית יוסף בסימן תקסא מהו חורבנם?
"והאי"ערי יהודה בחורבנן" דקאמר דהיינו שהן חרבות ואין בהן ישוב כלל, אבל אם יש בהן ישוב אע"פ שהן בידי גויים היה נראה לכאורה דאין צריך לקרוע. ואפשר דכל שהן בידי גויים אע"פ שיש בהן ישוב "בחורבנן" מיקרי. וכן עיקר.

זאת אומרת שאם העיר בנויה לגמרי אך האומות שולטים עליה - זה נקרא =2=חורבן=1=.

ולכן בקרית ארבע לא קורעים. אבל בחברון קורעים. בירושלים עם ישראל שולט ולא קורעים ואפילו בקבר אותו האיש או במקום בית המקדש נקרא שלטון ישראל כי חיילים יכולים להכנס.

אבל הרואה מקום בית המקדש קורע. ואע"פ ש"הר הבית בידינו". ואם תשאל למה תקרע?

התשובה היא כי בירושלים הקריעה תלויה בשלטון. אבל בבית המקדש הקריעה לא תלויה בשלטון אלא בעובדה כי הוא חרב ושועלים הילכו בו. כי אין קרבנות ואין שם תפארתה של ירושלים.
=2=יהי רצון שכל הלכות אלו יהיו להלכה ולא למעשה.

תשובה לשואלים מבני ברק

=2=שאלה: =1=האם מותר לשמוע מוזיקה בשלושת השבועות?
האם מותר לשמוע מוזיקה בשלושת השבועות? ובמיוחד השאלה על שבת וערב שבת? ועוד שאלה על גנות המשמיעות מוזיקה לילדים להעסיקם ולהרגיעם האם מותר?

=2=תשובה: =1=מילול י"ז בתמוז עד עשרה באב בצהרים לא שומעים שירים ומנגינות. רק בשבת ומוצאי שבת וברית מילה ופדיון מותר לשמוע מנגינות ובלבד שלא בתזמורת וכלי זמר אלא בפה בלבד.

וגם ביום שישי אחר חצות לא שומעים כלי נגינה.

אמנם במקום מצווה מיוחדת ולרבים הקלו, ולכן בכמה ערוצי קודש שקהל מאזיניהם עלול לעבור לתחנות אחרות המשדרות דברי פריצות וכפירה ב"מ. התרנו לשדר. אך הזהרנו להם שאם אדם שואל האם מותר לו לשמוע יענו לו שאסור אלא אם אין לו ברירה וכגון שהוא נהג וחושש להרדם בנסיעתו וכד'. וכל זה לא הותר אלא עד ר"ח אב בלבד. אבל אחר כך אסור. וכן הדין בגנות שאם לא תשתלט על הילדים עלולים להגיע לפיקוח נפש מותר. ובכגון זה ראוי להשמיע שירים המתאימים לזמן בענין חורבן בית המקדש, צפיה לגאולה וכד'.

